NEDERLANDSCHE STEMMEN
OVER
GODSDIENST, STAAT-, GESCHIED- EN LETTERKUNDE.

Gelijk er geschreven is: Ik hebbe geloofd, daarom heb ik gesproken, zoo gelooven wij ook, daarom spreken wij ook.
2 COR. IV: 13.

EENIGE WENKEN OMTRENT DEN WEG TOT HERSTEL.
(Vervolg van N°. 16. bl. 5—8.)

Bij het ſlot onzer Gedachten over den Godsdienſtigen toeſtand van ons Vaderland ſtelden wij ons voor, onze meening later te uiten ook over den weg, door welken een gewenscht herſtel uit het aangewezen verva zoude mogen gehoopt worden. Doch voor dat wij ondernemen in eenige bijzonderheden deswege te treden, zoo worde hier eerst en bovenal dat vaste fundament eener wezenlijke hoop-verwachting herinnerd en gelegd, buiten hetwelk alle redeneeringen en overleggingen niet dan bloote beſpiegeling, ja ijdelheid, bevonden worden. Het is die eenvoudige, aan onze vaderen zoo dierbare, door ons geſlacht (juist ten gevolge der algemeene verachtering) zoo treurig miskende waarheid: *Het moet al van boven komen.* Men wachte van geene menſchelijke, hoe ook welmeenende pogingen, hoe ook wel aangelegde middelen, iets wezenlijks zonder den voorkomenden, vergezellenden, en achtervolgenden zegen van God! *Alle goede gave en alle volmaakte gifte is van Boven, van den Vader der lichten afkomende*, zegt de Apostel. *Zonder mij*, verklaart de Heere Jeſus aan Zijne Apostelen, en door hen aan de Gemeenten, de Opzienders, de Christenen van allen tijd; *zonder mij kunt gij niets doen.* En als met den Tempel te Jeruſalem ook de Staat en het volk van Juda ſtond herſteld te worden, zoo was het woord des Heeren tot den man, dien Hij daartoe geroepen had: *Niet door kracht, noch door geweld, maar door mijnen Geest zal het geſchieden.*

Doch tusſchen de Vrijmacht Gods, om Zijnen zegen genadig te geven, of rechtvaardig te onthouden, en onze gehoudenheid aan de verordende middelen, wijst ons de verzoening, die door het bloed en de voorſpraak van Jeſus Christus is, een gebaanden weg: het gebed. *Hij wil er van den huize Israëls om verzocht zijn, dat Hij het hun doe;* en op het gebed des geloofs hebben wij van ouds de heerlijkſte en dierbaarſte uitkomſten ook in de geſchiedenis van het Vaderland en van de Vaderlandſche Kerk voor oogen. *Bidt en gij zult ontvangen* is het moedgevend woord der Goddelijke vermaning; *Stort uwen Geest der genade en der gebeden uit, o Heere!* het wederantwoord des ootmoedigen geloofs.

Het is eerst wanneer deze gronden gelegd zijn, de aanbiddende erkenning van Vrij- en Almacht aan de zijde Gods, en de dierbare noodzakelijkheid des gebeds aan de onze, (en ook dit *niet uit ons, het is Gods gave*), dat wij het mogelijk, maar dan ook wenſchelijk, ja onmisbaar achten over middelen, over uitzichten van herſtel te ſpreken. Wij ondernemen het dan alzoo, ons gevoelen hier omtrent (kortelijk, als de beperktheid van ons beſtek in dit blad medebrengt,) te kennen te geven in de drieledige betrekking onzer nationale, kerkelijke, individueele behoefte; doch zoo, dat wij eene omgekeerde orde hier ter plaatſe geleidelijker achten. Immers heeft het geestelijke leven der enkelden op den bloei der Gemeenten, deze wederom op het Christelijk beſtaan der natie de allernaauwſte betrekking, den meest beſtemmenden invloed.

Het is dan allereerst tot perſonen, dat onze gedachten zich wenden; het is ook tot onze medegeloovige landgenooten, maar het is ook tot de ongeloovigen, halfgeloovigen, twijfelenden onder hen, tot de menigte dergenen, wier Godsdienstige beſeffen of behoeften verzwolgen liggen in den vloed der begrippen eener wufte Godverzakende eeuw, in één woord, tot de genen die nog *zonder Christus zijn in de wereld*, dat wij, in verband met het hoofd-onderwerp, dat wij hier behandelen, een woord uit het hart wenſchen te richten. Tot de laatstgemelden dan ſpreken wij, hetgeen een iegelijk Christen, hoe gering en onaanzienlijk ook in

zich zelven, gelijkelijk de roeping van God in Zijn woord ontvangen heeft om te getuigen: herinnering aan de dringende noodzakelijkheid van bekeering en het zoeken van de waarheid, de zaligheid, het leven, in dien eenigen Naam, die daartoe gegeven is onder den hemel, JESUS CHRISTUS; waarſchuwing tegen de ſchijnverlichting van een bedrogenen, en zich zelven bedriegenden leeftijd, en heenwijzing op dat eenige *waarachtige Licht*, *hetwelk verlicht een iegelijken mensche*, JESUS CHRISTUS; noodiging tot het verlaten van die niets beduidende inbeeldingen van eigen volmaakbaarheid, algemeene wereldbeſchaving, algemeen menſchen- of volksbelang, volksſouvereiniteit of bloot-maatſchappelijke orde, voor de gehoorzaamheid des geloofs en de onderwerping aan die Opperſte Wijsheid zelve, den Leeraar aller Leeraren, den Koning aller Koningen, JESUS CHRISTUS. O! is er vreugde in den hemel over éénen zondaar die zich bekeert, er is geen mindere ſtof daartoe hier op aarde voor de kerk welke van dien Christus en Zijne waarheid getuigt, voor een land als het onze zeer bijzonder, welks behoudenis aan het beſtaan en den bloei dier kerk zoo naauw verbonden was van ouds. Weinig weet onze menschlijke bekrompenheid te berekenen, van hoedanig een gewicht, de bekeering, het geloof, de belijdenis van een eenig mensch voor velen, voor kerk en natie en Vaderland, in de hand des Heeren kan zijn.

Doch voor de genen die tot een *even dierbaar geloof* van God verwaardigd werden, is de hoofdſom van geheel hunne roeping, ook met betrekking tot het onderwerp van deze onze overdenkingen, in deze ééne uitſpraak van de Schrift bevat: *Met het herte gelooft men ter rechtvaardigheid*, *en met den mond belijdt men ter zaligheid.* Zijnen Heer voor de menſchen in woord en leven en wandel te belijden, zie daar de last des Christens, zijn dierbaar voorrecht, en het voorname middel hem toebetrouwd om mede te arbeiden voor het koninkrijk van God. Belijdenis dan, geliefde medechristenen! vrijmoedige belijdenis van den Heere Jeſus, Zijn kruis, Zijn volk, Zijn ſmaad, tegen over het ongeloof, de verblinding, de vijandſchap van eeuw en wereld, in het midden onzer betrekkingen, hooge of lage, kerkelijke of wereldlijke, dagelijkſche of buitengewone; zie daar, zoo dikwijls God daartoe de gelegenheid geeft, en de genade verleent, een wapen, krachtiger *tot nederwerping* aller Hem tegengezette *hoogten*, *tot gevangenneming der gedachten onder zijne gehoorzaamheid*, dan alle wijsheid en kracht van menſchelijke bedenking. Met die belijdenis is ook de prediking naauw verwant, ja veeltijds eenzelvig. Heerlijk is daartoe uwe roeping, o gij van God geſtelde Leeraren en Herders der Gemeenten! heerlijk zal de vrucht uwes arbeids en *de vergeldinge uwes loons* in den dag van Jeſus Christus zijn, als gij Hem zult verkondigd hebben, onverſchrokken door haat of ſpot, niet zoo als Hem de wijsheid der wereld nog wel dulden wil, maar zoo als Hij door de dwaasheid der prediking en door de ergernis van het kruis zalig maakt de genen die gelooven. Op deze wijze, en op deze wijze alleen, zijt gij *het zout der aarde*, het *licht op den kandelaar*, *de ſtad op den berg*, tot zegen van de Gemeente waarover gij geſteld zijt, tot behoudenis wellicht nog van het volk, waaronder gij woont, en waartoe gij behoort. — Verre intusſchen is het er van daan, dat de bekendmaking van Christus, *de verkondiging van de deugden des genen*, *die ons uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht* (*), bij uitſluiting aan deze zijne dienstknechten zij bevolen of overgelaten. Behoudens allen eerbied voor de van God gewilde orde in de Gemeenten, voor de ordening en het ampt harer Opzienders en Leeraars, is en blijft de priesterlijke zalving en roeping onder de bedeeling van het Evangelie aan alle Christenen (een iegelijk naar de mate hunner gave, hunner plaatſing) gemeen. Van dit beginſel gingen de Hervormers uit, zeer bijzonder in Duitschland, in Frankrijk, in ons Vaderland. Hoe hetzelve in ons Hervormde Nederland ten allen tijd met de daad erkend is, en ook elders door allezins bevoegden heden ten dage erkend wordt, herinnerden wij reeds een en andermaal in deze bladen (†). Zamenkomſten tot eer van God en gemeenſchaplijke opbouwing zijn, naar Gods woord en de leer der Hervorming, niet binnen de openbare kerkgebouwen bepaald. Bijbellezing en verklaring, zoo wel als lof-en pſalmgezang, zijn tot oefening in de kennis van waarheid en Godzaligheid ook binnen de huizen geoorloofd, nuttig, aanbevolen. Niet als huisvader alleen (ſchoon in deze hoedanigheid wel voornamelijk en bepaaldelijk), maar ook als broeder onder de broederen, mag een iegelijk, die daartoe de gave en vrijheid in zijn gemoed bevindt voor den Heere, naar de regelmaat des geloofs, en in den weg van orde en welvoeglijkheid, tot ſtichting van Zijnen naaste ſpreken. De zegen is beloofd niet alleen waar menigten in het openbaar, maar ook overal, waar twee of drie vergaderd zijn in 's Heeren naam (Matth. XVIII. v. 20). Wij achten èn elders, èn bij name in ons Vaderland, Godsdienstige bijeenkomſten in de huizen (de zoogenaamde *Oefeningen*), met behoorlijke afkeuring van-, en waarſchuwing tegen het mogelijke misbruik, in zich zelve geenszins bevorderlijk aan ſcheuring, maar integendeel een krachtig middel juist ter inſtandhouding van de Kerk, en bevordering van geestelijk leven *binnen* haar (§).

Doch ziedaar ons als van zelve op het *kerkelijke* gekomen. Over de godsdienſtige en geestelijke behoefte onzer Gereformeerde Kerk valt zekerlijk oneindig meer te zeggen, dan wij hier zelfs zeer van verre kunnen aanduiden. Wij bepalen ons dan tot drie, in onze ſchatting de hoofdzaak rakende aanmerkingen, waarvan de eerſte betrekking heeft tot den Kerkvorm, de tweede tot de leer en belijdenis, de derde tot de Godgeleerdheid als wetenſchap, in het (zoo men hedendaagsch ſpreekt) Hervormde Kerkgenootſchap van ons Vaderland.

(*) 1 Pet. II. v. 9. (†) N. 12 en 17.

(§) Zoo noemde ze ook de *Evangeliſche Kirchenzeitung* (Jan. 1832, p. 32): *Dieſes die christliche gemeinſchaft fördernde, die Kirche belebende Gnadenmittel*; en elders (Jul. 1834. p. 485): *Solche geistliche Privatgemeinſchaft wird wohl, wie auch Luther dafür hielt, nirgends ausbleiben können, wo geistliches Leben vorhanden ist.*

Wat dan in de eerſte plaats den vorm en het beſtuur betreft, waaronder zedert het jaar 1816 de Gereformeerde Kerken van ons voormalige Gemeenebest tot één geheel zijn gebracht; wij willen daartegen, op zich zelve beſchouwd, geene bezwaren inbrengen. Waar de vraag het leven of de levenloosheid eener Christelijke Gemeente geldt, daar kan tot zekere hoogte zelfs die over den meer of min Geneefsch-Presbyteriaanſchen, of Duitsch-Consistorialen, of Engelsch-Bisſchoppelijken vorm van Kerk en Kerkbeſtuur dikwijls al zeer bijkomſtig zijn. Dat de voormalige *Democratie in onze Kerkelijke Republiek is overgegaan tot eene aan Oligarchie* (regeering van weinigen) *naderende Aristocratie* (regeering der voornaamſten), is eene openbaar erkende zoo wel als bekende zaak (*). Deze verandering, wij willen het niet tegenſpreken, zij een onmiddelijk, een noodzakelijk ja in zeker opzicht heilzaam gevolg van onzen vernieuwden Staatsvorm, van de eenheid onzer Nederlandsche Gewesten onder eene monarchale regeering geweest! Wij kunnen nog meer zeggen: de vroegere inrichting zoude op zich zelve genomen, zoo als thands openbaar genoeg de gevoelens der meeste Kerkelijken ſtaan, even weinig als de tegenwoordige, gebaat hebben tot behoudenis en handhaving dier waarheden, over welker verzuim en miskenning in onze Gemeenten wij ons beklagen. Doch terwijl wij ten vollen overtuigd zijn, dat eene gewenschte levensherſtelling onder den tegenwoordigen kerkvorm zeer wel denkbaar is, zoo zien wij evenwel in het ophebben met dien vorm als zoodanig, geen heil, maar eerder belemmering voor den geestelijken bloei en wederopbouw der Gemeenten. Het behoort tot den geest des tijds, aan eene geregelde en gemaklijke bewerktuiging (*organiſatie* is de fransche uitdrukking voor het uit Frankrijk meestendeels ontfangen denkbeeld) veel op te offeren, dat in geestelijke of zelfs bloot zedelijke betrekking onvoorwaardelijk behoorde te gelden. Centraliſatie, vorming eener goede *machine*, is in Kerkzoo wel als Staatsbeſtuur, in onze ſtoflijke eeuw eene verlokkende maar hoogst gevaarlijke ſtrekking. Daarenboven is maar al te zeer bij onze onderſcheidene Kerkbeſturen een wijze van doen, en vorm van ſtijl in zwang gekomen, die meer aan de diplomatie van een kabinet, aan de dispoſitiën van een ministerie, of aan de zittingen eener wereldſche rechtbank herinnert, dan aan den herderlijken eenvoud der Apostoliſche Synoden (Hand. XV. 22—29) (†). Verlangt men leven in het lichaam der Kerk, men verwikkele zich minder in vormen, belemmerend dikwijls voor de handhaving zoo wel van waarheid als van billijkheid en recht! De vorm worde ordeshalve in acht genomen, maar zij worde tevens door het wezen zelve der zaken levendig en daaraan dienstbaar gemaakt. Dit wezen nu beſtaat in de leer en voorſtand der waarheden.

Doch het is vooral in dit ſtuk (de leer), dat zich onze tegenwoordige Hervormde Kerk op een bedroevend ſtandpunt geplaatst heeft. Niettegenſtaande alle herhaalde betuigingen van te willen bewaren het onderſcheidende kenmerk harer belijdenis onder de overige Protestantſche afdeelingen is het toch in den grond en met de daad ſlechts een algemeen vredelievend, veeltijds maar al te zeer bloot ontkennend Protestantismus, hetwelk tegen over de Roomſche Kerk als het groote pand, dat bewaard worden moet, wordt in beſcherming genomen. Ware het anders, hoe zoude men zich zoo weinig laten gelegen zijn aan de onophoudelijke aanvalllen, die tegen de kenmerkendſte leerſtukken onzer Gereformeerde belijdenis gedaan worden, niet als eertijds, voornamelijk van buiten af, maar thands ruim zoo zeer van binnen, ja van uit het binnenſte, en van op de aanzienlijkſte leer- en eereſtoelen onzer Kerk? De waarheden die onze belijdenisſen èn met èn boven de overige Protestantſche Gemeenten uit en naar Gods onfeilbaar Woord bevatten, zie daar hetgeen geleerd, bewaard, verdedigd, gehandhaafd moest worden; ziedaar het werk, de roeping, het levensteeken van eene ware, niet in naam ſlechts, Christelijke Hervormde Kerk. Daarom dan ook is de bekende rondgaande brief van de Algemeene Synode dezes jaars geheel onvoldoende voor de behoefte van onze kerkgemeenſchap. Geen bloote aanbeveling aan de Leeraren om zich te onthouden van hetgeen verdenking zoude kunnen baren, volſtond hier; de vraag was en is over het al of niet ſchriftuurlijk-waarachtige, prakticaal-wezenlijke en onmisbare van de leer in onze belijdenisſen vervat. Bloot om de orde, niet om hare waarheid gehandhaafd, leveren zelfs formulieren geen waarborg op van inſtandhouding, veel minder nog een middel tot verlevendiging der Evangelie-prediking. Doch op het ſtuk der formulieren hopen wij nader en bij eene opzettelijke behandeling terug te komen.

Het is intusſchen grootendeels de toeſtand, waarin zich in ons land de Godgeleerdheid als wetenſchap bevindt, die het (zonder hoogere verlichting) voor velen ten uiterſte moeilijk maakt, om ter goeder trouw tot de erkentenis en verkondiging der aloude waarheden terug te keeren. Men verkeert op dit punt in eene wonderlijke zelfbegoocheling hier te lande. Men ſpreekt veel van de vorderingen, die de theologiſche wetenſchappen in de laatſte jaren gemaakt hebben; men ziet neder op de voorſtanders der rechtzinnige leer, als voor het minst niet op de hoogte van onzen tijd ten opzichte

---

(*) Prof. ROOYAARDS, *Hedendaagsch Kerkrecht bij de Hervormden in Nederland* (1834) bladz. 66.

(†) De onderſcheiding tusſchen de ééne algemeene christelijke (uit haren aart hier op aarde onzichtbare) Kerk en de verſchillende (zichtbare) Kerken of kerkgenootſchappen (Prof. ROOYAARDS t. a. p. bl. 2—4) laten wij gaarne gelden, mits men nimmer zulk eene gemeenſchap in aart en wezen, hoezeer dan ook op een meer verheven trap, gelijk ſtelle met andere in den Staat beſtaande genootſchappen of maatſchappijen (ald. bl. 34). Ook de *zichtbare* kerken, gemeenten van meerder of minder uitgebreidheid of verband onder elkander, blijven van alle menſchelijke maatſchappijen *wezenlijk* onderſcheiden, door dien de band van vereeniging niet bloot *in de kerkelijke wetgeving*, maar allereerst in de betrekking tot Christus ligt, als die het Hoofd is niet alleen van die *ééne en algemeene uit het ganſche menſchelijk geſlacht door Hem verkorene gemeente* in haar geheel, maar ook van een iegelijk der afzonderlijke, plaatſelijke, zichtbare gemeenten op aarde, als te Rome, te Corinthe, te Epheſen, en overal elders, waar zij in kleiner of grooter omvang geſticht zijn geworden. De Apostel noemt ook deze afdeelingen ieder op zich zich zelve, *de gemeente Gods* (1 Cor. I. v. 2), *de gemeente in God den Vader en den Heere Jezus Christus* (1 Theſſ. I. v. 1) enz.

van gezonde uitleg-, oordeelkunde, en wat des meer is; terwijl zij, die ons deze verwijten doen, met der daad toonen bij de ontwikkeling en vernieuwing, die heden ten dage in het wetenſchappelijk en godgeleerde Duitschland plaats heeft, zelve een tiental jaren ten achteren te zijn. Men behoeft ſlechts eenigzins anders dan uit partijdige aankondigingen in neologiſche tijdſchriften, bekend te wezen met de ſchriften van Hengſtenberg, Olshauſen, Tholuck, Steiger, Hävernick, Sartorius en vele anderen, om te weten, dat het oude geloof, waarop hier te lande zoo vaak minachtend of meêlijdend van op de hoogten der wetenſchaplijke wereld wordt afgezien, elders door de uitkomſten van een dieper en inniger ſtudie dagelijks meer en meer gerechtvaardigd en bevestigd wordt; dat men om tegen het ruwſte rationalismus te ſchuilen, waarlijk de toevlucht niet behoeft te nemen tot een vreesachtig en toegefelijk *juiste midden* in de heiligſte en heerlijkſte aller wetenſchappen; maar dat veeleer de tijd is aangebroken, waarop alle ontdekkingen en vorderingen, door welke men de dierbaarſte verborgenheden en waarheden des geloofs meende weg te redeneren, aan dat geloof de glansrijkſte hulde, de volledigſte bevestiging moeten brengen. Moge ook in onze Vaderlandſche Godgeleerdheid weldra zulk eene verheerlijking gezien worden der altijd oude, en toch voor nieuwe ontwikkeling en bevestiging altijd vatbare waarheid.

En nu ten ſlotte, nog een woord omtrent het onderwerp dat wij hier behandelen, in betrekking tot het geheel der *natie*. Om tegen de inſtroomende en inſtormende goddeloosheid en lichtzinnigheid der eeuw, het overblijfſel van de godsvrucht en de deugden der vaderen onder ons te bewaren, veel min te doen herleven, is waarlijk geene hoe ook geroemde *beſchaving* en *verlichting* in ſtaat. Men heeft op het onlangs gevierde feest der Maatſchappij *tot Nut van 't Algemeen* aan deze beide tooverwoorden der eeuw hooge verwachtingen voor ons zedelijk en ſtaatkundig volksbeſtaan gehecht. En toch, het werd door een geëerden Spreker verklaard, dat de Maatſchappij op *Christelijk geloof* gegrondvest is. Wel nu dan! dat Christelijk geloof, immers zoo wij het uit de verklaringen van Gods Woord en niet uit de beſpiegelingen van menſchen moeten afleiden, predikt geene bloote verlichting, beſchaving, zedelijke verbetering of ontwikkeling, noch aan menschen, noch aan volken, maar dit: *De zaligmakende genade Gods is verſchenen alle menſchen, en onderwijst ons, dat wij de godloosheid en de wereldſche begeerlijkheden verzakende, matig, en rechtvaardig, en godzalig leven zouden in deze tegenwoordige wereld, verwachtende de zalige hope en verſchijninge der heerlijkheid van onzen grooten God en Zaligmaker Jeſus Christus, die hem zelven voor ons gegeven heeft, opdat hij ons zoude verloſſen van alle ongerechtigheid, en hem zelven een eigen volk zoude reinigen, ijverig in goede werken* (*). Op dezen grond dan, naar deze beginſels, worde de opvoeding der jeugd, het onderwijs des volks gericht! Hier alleen is ware vervulling voor nationale, zoowel als individueele en kerkelijke, geestelijke zoo wel als tijdelijke behoefte. Met bijzondere toepasſing op ons Vaderland ontga het de aandacht niet, hoe geheel de geſchiedenis getuigt, dat dezelfde waarheden die het levensbeginſel der Hervormde Kerken uitmaken, ook dat onzer oud-Nederlandſche nationaliteit, welvaart, en heerlijkheid daarſtelden, en ook nog (daartoe zij de God der vaderen wederom genadig met hun nageſlacht!) ons zouden kunnen beſtand maken tegen het vereenigd geweld der omwentelingen, der tyrannyen, der Godverzaking onzer eeuw!

(*) Tit. II. v. 11—14.

G. D. I. SCHOTEL. *Gedachten over het oude Volkslied Wilhelmus van Nasſauwen en den Vervaardiger van hetzelve.* Leid. 1834.

De kundige Schrijver, die in 1830 het Wilhelmuslied met eenige aanmerkingen uitgegeven heeft, en bij die gelegenheid op bl. XI de volgende woorden gebruikte: »de vervaardiging van dit lied wordt met meer waar»ſchijnlijkheid aan *Philips van* MARNIX *Heer van Mont* »*Sint Aldegonde*, de rechterhand en den boezemvriend »van *Vader* WILLEM, dan aan *Dirk Volkertzoon Coorn*»*hert* toegeſchreven," handhaaft in deze *Gedachten* met de meeste naauwkeurigheid en kennis van zaken en oude geſchriften zijn vroeger geuit gevoelen, eerst door het vastſtellen dat het lied niet in 1572 maar hoogstwaarſchijnlijk in 1568 of in het begin van 1569 toen of kort nadat de Prins het Land verlaten had, moet vervaardigd zijn; — door eene uitvoerige en welgeſtaafde opgave der lotgevallen van MARNIX in dezen tijd (bl. 39—49); — en voornamelijk door de wederlegging of oplosſing der inwendige tegenbewijzen en zwarigheden, die de Heer *Van Someren* tegen het auteurſchap van MARNIX had ingebracht. Hierbij geldt vooral de welbewezen aanmerking, dat de taaleigenheden van MARNIX, die men in het Wilhelmuslied mist (b. v. het ſtandvastig gebruik van *Du* en *Dy* in het enkelvoud voor *Gij* en *U*), eerst jaren later door dezen Staatsman, en toen nog bepaald voor den plechtigen Pſalmtoon, zijn aangenomen geworden.

Zeker zal elk, die het oude Nederland niet enkel om letterkundigen roem, maar vooral ook om getrouwheid aan de Evangeliſche waarheid en zuiverheid van belijdenis bemint, zich verheugen dat dit voorvaderlijk kleinood veeleer aan den godvruchtigen en innig hervormden MARNIX dan aan den meer filozofiſchen en aan de ongewijde Oudheid gehechten COORNHERT, wiens geest het ook dunkt ons, minder dan dien van genen voortreffelijken Staatsman ademt, verſchuldigd en toe te ſchrijven is. — Na hetgeen wij vroeger (in ons 2e Nummer) van dit lied zeiden en roemden, is het gevoelen ons te aangenamer dat het van een der groote lichten der oorſpronkelijke rechtgevoelende hervormde Kerk ſpruit, en voelen wij ons dubbel genoopt om van het aangekondigde belangrijke geſchrift thans in dit blad gewag te maken.

TE AMSTERDAM, BIJ G. VAN PEURSEM, IN DE NIEUWE SPIEGELSTRAAT BIJ DE KERKSTRAAT.